

ISSN 2223-3822

Radynskiy, S., Krauze, O. (2016). Aktyvizatsiia innovatsiino-investytsiinoi diialnosti vitchyznianskykh pidpriemstv [Enhancing of innovation and investment activity of domestic enterprises]. *Social'no-ekonomichni Problemi i Derzava*. 15 (2), 55-61.

Активізація інноваційно-інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств

Сергій Радинський*, Ольга Краузе**

* Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя,
вул. Руська, 56, м. Тернопіль, 46001, Україна
e-mail: srv2011@ukr.net

к.е.н, доц., кафедра економіки та фінансів

** Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя,
вул. Руська, 56, м. Тернопіль, 46001, Україна
e-mail: krauze.olia@gmail.com

к.е.н, доц., кафедра промислового маркетингу

Article history:

Received: September, 2016
1st Revision: October, 2016
Accepted: October, 2016

JEL classification:

F21
F41
F63
G17
G30

UDC:

658.589

Abstract: У статті досліджено сутність та складові інноваційно-інвестиційної активності вітчизняних підприємств. Наведено інформаційно-аналітичну базу оцінювання інноваційної активності підприємств, а також зазначено особливості функціонування інноваційно активних підприємств. Проаналізовано інноваційну активність та динаміку інноваційної діяльності вітчизняних підприємств, а також відображено напрями витрат на інноваційну діяльність. Відображено стан, динаміку та структуру джерел фінансування інноваційної діяльності в Україні. Визначено основні проблеми пов'язані із залученням фінансових ресурсів на активізацію інноваційної діяльності. В висновках подано основні напрями активізації інноваційно-інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств.

Keywords: інновації, інноваційна діяльність, інноваційно-інвестиційна активність, науково-технічний потенціал, венчурні фонди, інноваційний потенціал.

Радинський С. Активізація інноваційно-інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств / Сергій Радинський, Ольга Краузе // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2016. — Вип. 2 (15). — С. 55-61.

This open access article is distributed under a Creative Commons Attribution (CC-BY) 4.0 license.

1. Постановка проблеми

Кризові явища в національній економіці та формування нових орієнтирів у ринковій економіці України обумовлюють переорієнтування господарських суб'єктів на інноваційний шлях розвитку, що потребує додаткового залучення коштів - інвестицій. Саме активізація інноваційно діяльності стимулюватиме залучення у наукову сферу приватного та венчурного капіталу, а також формуватиме сталий економічний розвиток суб'єктів господарювання. Актуальній даного дослідження передбачає визначення чинників, що забезпечуватимуть активізацію інноваційної діяльності та дослідити механізми залучення інвестиційних ресурсів для її впровадження в виробничу діяльність вітчизняних підприємств.

2. Аналіз останніх досліджень та публікацій

Дослідженню проблематики активізації інноваційної та інвестиційної діяльності присвячені праці науковців С.В. Захаріної, Р.В. Яковенка, О.О. Лапко, С.Г. Дубовика, А.О. Радько, О.М. Петухова та ін. Наукові погляди авторів спрямовані на дослідженні чинників, що обмежують реалізацію інноваційної діяльності та проблеми активізації інвестиційної діяльності підприємств, а також визначено пріоритети у активізації інноваційно-інвестиційної діяльності на сучасному етапі економічного розвитку.

Зокрема, на переконання Р.В. Яковенка та А.М. Чернеги держава має забезпечувати фінансування масштабних прогнозно-аналітичних досліджень із метою визначення пріоритетних напрямів науково-технологічної та інноваційної діяльності [8, с.435]. Для такого роду досліджень необхідно задіяти не тільки всю потужність вітчизняного науково-технічного потенціалу, а й можливості представництв України за кордоном.

С.Г. Дубовик та А.О. Радько до основних чинників стимулювання інноваційної діяльності відносять інвестиційну підтримку інноваційної діяльності, розвиток міжнародного науково-технічного співробітництва, створення інфраструктури інноваційної діяльності, покращення системи нормативно-законодавчих актів, що регулюють інноваційні процеси, розробка обґрунтованої та дієвої державної інноваційної політики [1, с.152].

О.М. Петухова вважає, що питання активізації інноваційної діяльності необхідно вирішувати у контексті питань загального економічного розвитку [5, с.93]. Ситуація, яка склалась в Україні, підтверджує відому істину, що коли назріла потреба у загальних змінах, часткові перетворення не приносять бажаних результатів, або й навіть чинять шкоду. Пожвавлення інноваційної діяльності можливе лише шляхом рішучих, комплексних, швидких, послідовних, взаємоузгоджених ринкових реформ, які дозволять вивільнити підприємницьку ініціативу, створити дійсно ринкове конкурентне середовище та дадуть економіці стимули ефективного розвитку.

Таким чином, автори обґрунтовуючи активізацію інноваційної діяльності підприємства вважають основними чинниками інвестиційну активність, державну підтримку та формування сприятливого інноваційного клімату в країні.

3. Мета статті

Дослідження стану, тенденції інноваційної діяльності вітчизняних, її інвестиційне забезпечення, а також узагальнення механізмів активізації інноваційно-інвестиційної діяльності на вітчизняних підприємствах.

4. Основні результати дослідження

Умови розвитку національної економіки України передбачають суттєву активізацію інноваційної діяльності суб'єктів господарювання, оскільки зростання інноваційної активності підприємств веде до приросту економічного потенціалу суб'єктів, що її втілюють та країни в цілому.

Інноваційна активність підприємств, їх готовність до змін, визначає можливості виживання у гострій конкурентній боротьбі, забезпечує конкурентні переваги, сприяє зміцненню і розширенню позицій на ринку. Зниження інноваційного потенціалу, втрата здатності до сприйняття нових технологічних розробок веде до погіршення ситуації на ринку і, в перспективі, до зниження обсягів продажів і можливого банкрутства.

Інноваційно-активне підприємство - це підприємство, що здійснює і використовує нові або удосконалені товари, технологічні процеси чи інші види інноваційної діяльності. У зв'язку з цим, під інноваційною активністю слід розуміти динамічну, цілеспрямовану діяльність по створенню, освоєнню у виробництво і просуванню на ринок різноманітних нововведень з метою отримання комерційної вигоди і конкурентних переваг [7, с.202].

Для того, щоб підприємство вважалось інноваційно-орієнтованим, воно повинно відповідати певним вимогам. Відповідно до статті 1 Закону України «Про інноваційну діяльність» інноваційним визнається суб'єкт господарювання будь-якої форми власності, якщо більше ніж 70 відсотків обсягу його продукції (у грошовому вимірі) за звітний податковий період є інноваційна продукція [3]. Слід акцентувати, що закон не передбачає реєстрації інноваційних підприємств.

Статус інноваційного для будь-якого підприємства є «плаваючим»: якийсь період часу підприємство може мати цей статус (якщо більше ніж 70 відсотків обсягу його продукції є інноваційним). Він визначається Державною фіскальною службою України на підставі даних, які надає їй суб'єкт інноваційної діяльності. Сучасне інноваційно-активне підприємство може функціонувати у вигляді інноваційного центру, бізнес-інкубатору, технополісу, технопарку тощо.

Аналіз стану інноваційної активності вітчизняних підприємств може здійснюватися за допомогою:

- порівняння фактичного значення показника з нормативними;
- порівняння фактичного значення деяких показників з середніми або кращими в галузі;
- визначення динаміки показників;
- порівняння значень окремих показників або побудова інтегрального показника за допомогою методів бальної оцінки.

Оцінка інноваційної активності підприємств неможлива без належної системи інформаційно-аналітичного забезпечення зазначених процесів. На сьогодні функціонують лише такі складові зазначеної системи як:

- державне статистичне спостереження за інноваційною діяльністю промислових підприємств, відомча планова та звітна інформація;
- складені окремими центральними і місцевими органами виконавчої влади аналітичні звіти про стан розвитку інноваційної діяльності відповідно в галузевому та регіональному розрізі, а також про результати діяльності інноваційних структур, зокрема технологічних парків;
- окремі наукові роботи з питань державної інноваційної політики або роботи в рамках проведення наукових досліджень з питань державної економічної політики, замовниками яких є зацікавлені центральні органи виконавчої влади та академії наук.

Зазначені складові функціонують незалежно одна від одної, що унеможливує їх координацію та узгодження.

Досліджуючи інноваційну активність промислових підприємств в Україні, слід відзначити збільшення питомої ваги підприємств, що займаються інноваційною діяльністю, за рахунок збільшення їх загальної кількості (табл. 1).

Таблиця 1. Інноваційна активність промислових підприємств в Україні за період 2003-2015 рр.

Роки	Питома вага підприємств, що займалися інноваціями, %	Загальна сума витрат на інноваційну діяльність, млн. грн.	У тому числі за напрямками						
			Дослідження і розробки ¹	у тому числі		придбання нових технологій ²	підготовка виробництва для впровадження інновацій ³	придбання машин та обладнання пов'язані з впровадженням інновацій ⁴	інші витрати
				внутрішні НДР	зовнішні НДР				
2003	15,1	3059,8	312,9	X	X	95,9	527,3	1873,7	250,0
2004	13,7	4534,6	445,3	X	X	143,5	808,5	2717,5	419,8
2005	11,9	5751,6	612,3	X	X	243,4	991,7	3149,6	754,6
2006	11,2	6160,0	992,9	X	X	159,5	954,7	3489,2	563,7
2007	14,2	10850,9	986,5	793,6	192,9	328,4	X	7471,1	2064,9
2008	13,0	11994,2	1243,6	958,8	284,8	421,8	X	7664,8	2664,0
2009	12,8	7949,9	846,7	633,3	213,4	115,9	X	4974,7	2012,6
2010	13,8	8045,5	996,4	818,5	177,9	141,6	X	5051,7	1855,8
2011	16,2	14333,9	1079,9	833,3	246,6	324,7	X	10489,1	2440,2
2012	17,4	11480,6	1193,6	965,2	231,1	47,0	X	8051,8	2185,5
2013	16,8	9562,6	1638,4	1312,0	326,4	87,0	X	5546,3	2290,9
2014	16,1	7695,9	1754,6	1221,5	533,1	47,2	X	5115,3	778,8
2015	17,3	13813,7	2039,5	1834,1	205,4	84,9	X	11141,3	548,0

Джерело: Складено автором на основі [4]

Примітки: 1 – з 2007 року сума внутрішніх та зовнішніх НДР; 2 – з 2007 року придбання інших зовнішніх знань; 3 – з 2007 року показник віднесено до інших витрат; 4 – з 2007 року придбання машин обладнання та програмного забезпечення.

Аналізуючи дані представлені в табл. 1. необхідно відмітити зростання питомої ваги інноваційно активних підприємств, зокрема у 2003 році показник становив 15,1%, в посткризовий період, а саме у 2009 році знижується до рівня 12,8%, проте починаючи із 2010 року зростає із 13,8% до показника 17,3% у 2015 році. Поряд із природом частки, необхідно відмітити позитивну динаміку зростання загальної суми витрат на інноваційну діяльність, відповідний показник зріс із 8045,5 млн. грн. у 2010 році до рівня 13813,7 млн. грн., поряд із цим за останні два роки загальна сума витрат на інноваційні процеси збільшилася майже у два рази або на 6117,8 млн. грн., що пов'язано із відсутністю мотиваційних чинників реалізації інноваційної діяльності, неефективною податковою політикою та значними ризиками пов'язаними із реалізацією інновацій.

У звітному періоді значна частка суми витрат спрямовувалася на придбання машин та обладнання, що пов'язане з впровадженням інновацій, відповідний показник складав 11141,3 млн. грн. Таким чином, інноваційна активність промислових підприємств України за останні роки підвищувалася, що знайшло своє відображення в розрізі окремих галузей – харчова промисловість, машинобудування, металургійне виробництво та інше.

Основним джерелом фінансування інноваційної діяльності являються власні кошти підприємств частка яких з року в рік збільшується (табл. 2).

Таблиця 2. Джерела фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств в Україні за період 2003-2015 рр.

Роки	Загальна сума витрат, млн. грн.	У тому числі за рахунок коштів							
		Власних		Державного бюджету		Іноземних інвесторів		Інші джерела	
		млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
2003	3059,8	2148,4	70,2	93	3,0	130	4,2	688,4	22,5
2004	4534,6	3501,5	77,2	63,4	1,4	112,4	2,5	857,3	18,9
2005	5751,6	5045,4	87,7	28,1	0,5	157,9	2,7	520,2	9,0
2006	6160,0	5211,4	84,6	114,4	1,9	176,2	2,9	658	10,7
2007	10850,9	7999,6	73,7	144,8	1,3	321,8	3,0	2384,7	22,0
2008	11994,2	7264	60,6	336,9	2,8	115,4	1,0	4277,9	35,7
2009	7949,9	5169,4	65,0	127	1,6	1512,9	19,0	1140,6	14,3
2010	8045,5	4775,2	59,4	87,0	1,1	2411,4	30,0	771,9	9,6
2011	14333,9	7585,6	52,9	149,2	1,0	56,9	0,4	6542,2	45,6
2012	11480,6	7335,9	63,9	224,3	2,0	994,8	8,7	2925,6	25,5
2013	9562,6	6973,4	72,9	246,6	0,3	1253,1	13,1	397,5	4,2
2014	7695,9	6540,2	85,0	3440,6	4,5	1386,8	1,8	649,3	0,8
2015	13813,7	13427,0	97,2	551,4	0,4	586,3	0,4	450,8	0,3

Джерело: Складено авторами на основі [4]

Зокрема найнижча частка власного капіталу для фінансування інноваційної діяльності спостерігалася у 2011 році і становила 52,9%, а найбільша частка складала 97,2% у 2015 році, що обумовлюється, в тому числі і погіршенням інвестиційного клімату в країні. Кошти на фінансування інноваційної діяльності із державного бюджету отримало 11 підприємств на загальну суму 551,4 млн. грн., що порівняно із попереднім періодом менше на 2889,2 млн. грн. Зменшення обсягів фінансувань із державного бюджету обумовлює пасивність держави до інноваційної діяльності, така динаміка обумовлює подальше використання суб'єктами підприємництва інших джерел фінансування інновацій.

В структурі джерел фінансування інноваційної діяльності змінюється розмір вкладень іноземних інвесторів, зокрема найбільша частка фінансування за рахунок коштів інвесторів була у 2009-2010 роках і становила 19% (1512,9 млн. грн.) та 30% (2411,4 млн. грн.) від загального обсягу вкладених в інноваційну діяльність коштів. Поряд із цим, за останні два роки спостерігається різке скорочення іноземного інвестування у інноваційну діяльність, зокрема показник знижується, як у абсолютній так і відносній величині, зокрема у попередньому 2014 році значення показника становило 1386,8 млн. грн. або 1,8% від загального обсягу фінансування інноваційної діяльності та 2015 році – 586,3 млн. грн. та 0,4% відповідно. У розвинутих країнах одним з найбільш розповсюджених методів фінансового забезпечення інноваційної діяльності є залучення коштів сторонніх інвесторів, що, зокрема, здійснюється і через емісію акцій компанії. Виділяються різні типи інвесторів, серед яких, перш за все, необхідно зазначити так званих бізнес-ангелів. Ними є успішні підприємці, заможні люди з багатим

практичним досвідом у певній галузі економіки, які мають можливість і бажання, з різних причин, ризикнути частиною власних коштів. Найвідомішим типом інвесторів інноваційних підприємств є венчурні фонди. Основний принцип діяльності венчурних фондів полягає у фінансуванні певної кількості порівняно невеликих, не пов'язаних один з одним проектів у розрахунок на високу норму прибутку на інвестований капітал без яких-небудь гарантій або забезпечення [2].

Таким чином, необхідно відмітити найбільший акцент фінансування інноваційної діяльності вітчизняних підприємств за рахунок фонду власних коштів питомо вага, якого збільшується, поряд із цим спостерігається зниження обсягів іноземного інвестування реалізації інновацій в Україні, що є негативним аспектом для активізації інноваційної діяльності. Порівняно низький рівень інноваційної діяльності та її інвестування є наслідком ряду внутрішньоекономічних процесів, зокрема: наявна в країні невдала економічна кон'юнктура, що не стимулює розвиток інновацій; недостатній обсяг заощаджень фізичних та юридичних осіб для здійснення інвестування у інноваційну діяльність; відсутність ефективних державних інвестицій для активізації інноваційної діяльності; висока енергоємність та значна енергозатратність виробництва валового внутрішнього продукту в країні; неефективність створеної нормативно-правової бази, що регулює інвестиційно-інноваційну діяльність в країні; низькі темпи використання нових інноваційних технологій; нерозвиненість інноваційної інфраструктури в країні; низька активність вітчизняних інноваційних підприємств; відсутність активних заходів стимулювання розробки та реалізації інноваційних проектів; відсутність дешевих кредитів фінансово-банківських установ для фінансування інноваційної діяльності.

Поряд із зазначеним найбільш значним чинником, який блокує розвиток та активізацію інноваційно-інвестиційної діяльності в країні є значні витрати та висока вартість формування і реалізації інноваційних проектів, що супроводжується значними ризиками інноваційної діяльності. В сучасних кризових умовах господарювання, суб'єкти підприємництва не готові нести можливі значні втрати та ризики для реалізації інноваційної діяльності.

5. Висновки

За результатами здійсненого дослідження необхідно відмітити низький рівень інноваційно-інвестиційної активності вітчизняних підприємств, що обумовлюється невдалими реформами органів державного управління у сфері інноваційно-інвестиційної діяльності, а також низькими фінансовими можливостями суб'єктів господарювання, які використовують для реалізації інноваційних проектів власні фінансові ресурси.

Відповідно для активізації інноваційно-інвестиційної діяльності в країні слід здійснити реформи у даній сфері, які б стосувалися зміни в політиці державного регулювання інновацій та інвестицій; створення дієвої законодавчої бази; формування та розвиток нової системи фінансово-кредитного забезпечення інновацій; стимулювання генерування та реалізацію інноваційних проектів; зниження ризиків інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств.

Author details (in Russian)

Активизация инновационно-инвестиционной деятельности отечественных предприятий

Сергей Радынский, Ольга Краузе

Аннотация. В статье исследована сущность и составляющие инновационно-инвестиционной активности отечественных предприятий. Приведено информационно-аналитическую базу оценки инновационной активности предприятий, а также указано особенности функционирования инновационно активных предприятий. Проанализировано инновационную активность и динамику инновационной деятельности отечественных предприятий, а также отражено направления расходов на инновационную деятельность. Отражено состояние, динамику и структуру источников финансирования инновационной деятельности в Украине. Определены основные проблемы, которые связаны с привлечением финансовых ресурсов на активизацию инновационной деятельности. В заключении представлены основные направления активизации инновационно-инвестиционной деятельности отечественных предприятий.

Ключевые слова: инновации, инновационная деятельность, инновационно-инвестиционная активность, научно-технический потенциал, венчурные фонды, инновационный потенциал.

Author details (in English)

Enhancing of innovation and investment activity of domestic enterprises

Serghiy Radynskiy *, Olga Krauze **

* Ternopil Ivan Pul'uj National Technical University,
56 Ruska str., 46001 Ternopil, Ukraine

e-mail: srv2011@ukr.net

Ph.D., Assist. Prof., Department of Economics and Finance

** Ternopil Ivan Pul'uj National Technical University,

56 Ruska str., 46001 Ternopil, Ukraine

e-mail: krauze.olia@gmail.com

Ph.D., Assist. Prof., Department of Marketing

Abstract. The essence and components of innovation and investment activities of domestic enterprises are investigated in the article. An information-analytical database of innovation activity assessment of enterprises is proposed and the functioning peculiarities of innovation active enterprises are defined. An innovative activity and dynamics of domestic enterprises are analyzed, and the areas of spending on innovation activity are reflected. The state, dynamics and structure of financing sources of innovative activity in Ukraine are also described. The main problem associated with attracting financial resources at enhancing innovation are defined. The main directions of activization of innovative investment of domestic enterprises are presented in summary.

Keywords: innovation, innovation activity, innovation and investment activity, scientific and technical potential, venture capital funds, innovation potential.

Використана література

1. Дубовик С.Г. Чинники активізації інноваційної діяльності аграрних підприємств / С.Г. Дубовик, А.О.Радько // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія : Економіка і менеджмент. – 2014. – Вип. 8. – С. 151-154.
2. Єрмак О.О. Джерела фінансування інноваційної діяльності в Україні / С.О. Єрмак, О.О. Лісніченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=eng&z=4034> – Назва з екрану.
3. Карпенко А.В. Рівень фінансування інноваційної діяльності в Україні / А.В. Карпенко // Економічні інновації. – 2013. – Вип. 54. – С. 72-78.
4. Наукова та інноваційна діяльність в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua. – Назва з екрану.
5. Петухова О. М. Активізація інноваційної діяльності у контексті загального економічного розвитку України / О. М. Петухова // Вісник ЖДТУ : економічні науки. – 2012. – Ч. 2 (56). – С. 93-95.
6. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 № 40-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2002. – № 36. – С.266.
7. Экономическая энциклопедия /Науч. ред. совет изд-ва «Экономика»; Ин-т экон. РАН; гл. ред. Л.И. Абалкин – М.: ОАО «Издательство «Экономика»». 1999. – 1055 с.
8. Яковенко Р. В. Інноваційна діяльність в Україні: проблеми та перспективи / Р. В. Яковенко, А. М. Чернега // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2012. – Вип. 22(2). – С. 434-439.

References

1. Dubovyk, S.G. (2014). Chynnyky aktyvizatsii innovatsiynoi diyalnosti agrarnykh pidpryemstv [Factors enhance innovation of agricultural enterprises]. *Visnyk Sumskogo natsionalnogo agrarnogo universytetu. Seriya : ekonomika i menedzhment. = Bulletin of Sumy National Agrarian University. Series: Economics and Management*, 8, 151-154.
2. Yermak, O.O. (2015, 20 March). Dzherela finansuvannya innovatsiynoi diyalnosti v Ukraini. [Sources of financing of innovative activity in Ukraine]. Retrieved from <http://www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=eng&z=4034>
3. Karpenko, A.V. (2013). Riven finansuvannya innovatsiynoi diialnosti v Ukraini [The level of funding for innovation in Ukraine]. *Ekonomichni innovacii. = Economic innovation*, 54, 72-78.
4. Naukova ta innovatsiyna diialnist v Ukraini [Research and Innovation in Ukraine]. State Statistics Service of Ukraine. Retrieved from: www.ukrstat.gov.ua.
5. Petuhova, O. M. (2012). Aktivizatsiia innovatsiynoi diialnosti u konteksti zagalnogo ekonomichnogo rozvytku Ukrainy [Enhancing innovation in the context of the overall economic development of Ukraine]. *Visnik ZHDTU : Ekonomichni nauky = ZSTU Bulletin: Economic Science*, 2 (56), 93-95.
6. Pro innovatsiynu diialnist : Zakon Ukrainy (2002). [On innovation: the Law of Ukraine of 04.07.2002 number 40-IV]. *Vidomosti Verhovnoi Rady Ukrainy = Supreme Council of Ukraine*, 36, 266.

7. *Ekonomicheskaja entsiklopedia* / Nauch. red. sovet izd-va «Ekonomika»; In-t Ekon. Ran; gl. red. L.I. Abalkin (1999) [Economic Encyclopedia / Sci. Ed. board of the publishing house «Economy»; Inst ehkon. Russian Academy of Sciences; Ch. Ed. LI Abalkin]. JSC ««Economy «Publisher», Moscow, 1055.
8. Yakovenko, R. V. (2012). Innovatsiyina diialnist v Ukraini: problemy ta perspektyvy [Innovatsiyina diyalnist in Ukrayini: problems and prospect]. *Naukovi pratsi Kirovogradskogo natsionalnogo tehnichnogo universitetu. Ekonomichni nauky = Proceedings Kirovograd National Technical University. Economics*, 22(2), 434-439.